

УДК 811.222.1'06:373.611:355
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-242X.2024.30.06>

Ірина ЛЕВЧИН, канд. філол. наук, асист.
ORCID ID: 0000-0002-4371-106X
e-mail: i.levchyn@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Богдан ГРИЦАЙЛО, магістр
ORCID ID: 0009-0002-7795-1595
e-mail: hritsaylobohdan@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ ПЕРСЬКОЇ МОВИ

Вступ. Військова термінологія в сучасну епоху визначається постійними змінами й актуалізацією військових понять у контексті сучасних воєнних конфліктів, технологічного прогресу та вимог до точності і стандартизації використання термінології. В Ірані військова лексика проникає в ефір радіо та телебачення, з'являється на сторінках друкованих ЗМІ, стає все більш звичним явищем на просторах інтернету.

Обмежена кількість в Україні наукових праць, присвячених перській військовій термінології й особливостям її перекладу і функціонування, зумовлює новизну та актуальність цієї розвідки, метою якої є встановлення специфіки словотвірних процесів у галузі перської військової термінології через структурно-семантичний аналіз термінозначень, зафіксованих у перськомовному медіа-дискурсі. Основне завдання статті – встановити найбільш поширені способи словотвору перських військових термінів, що функціонують у текстах електронних перськомовних ЗМІ, і визначити відсоток їхньої частотності.

Методи. Використовувались такі методи дослідження: теоретичний аналіз (опрацювання наукової літератури за темою дослідження), компонентний аналіз, структурно-семантичний аналіз (добір ілюстративного матеріалу та його групування за структурою), елементи концептуального аналізу, описовий метод.

Результати. Під час аналізу 250 військових термінів було виділено основні способи словотвору перської військової термінології, яка найчастіше зустрічалася в текстах електронних перськомовних ЗМІ. За підсумками здійсненого аналізу розроблена діаграма за частотністю функціонування способів словотвору.

Висновки. Основні способи словотвору сучасної перської військової термінології: афіксація (префіксація і суфіксація), напівафіксація, словоскладання й комбінація способів. Вагому частку складають запозичення, зокрема арабізми та англіцизми. За результатами розробленої діаграми, найбільш частотними способами словотвору перської військової термінології в текстах перськомовних ЗМІ виявились словоскладання та афіксація.

Ключові слова: перська мова, військова термінологія, термін, словотвір, ЗМІ, запозичення.

Вступ

Сучасне людство постійно стикається з такими викликами, як військові конфлікти в гарячих точках по всьому світу. І часто мова стає тим маніпулятивним інструментом ЗМІ, політиків, військових експертів тощо, за допомогою якого описуються мілітаризовані події. Необхідність правдиво й адекватно висвітлювати такі події і зумовлює актуальність дослідження військової термінології як основної групи військової лексики, що позначає поняття, "безпосередньо пов'язані з військовою справою, збройними силами, методами збройної боротьби тощо" (Мельник, & Юрковська, 2021, с. 138–139). Військова термінологія постійно еволюціонує, і це обумовлено не лише науково-технічним прогресом, але й постійними змінами в геополітичній і військовій ситуації у світі. Суперництво між арміями різних країн і постійне оновлення зброї та техніки приводить до появи нових термінів і понять у військовій сфері. Потреба у стандартизації та чіткості у використанні термінології зумовлює її постійний розвиток. Військова лексика відрізняється строгістю та точністю, оскільки неправильне використання термінів може мати серйозні наслідки. Тому в цій сфері стандартизація та закріплення термінів здійснюються набагато ефективніше, ніж в інших стилях мовлення. Отже, військова термінологія визначається постійними змінами й актуалізацією військових понять у контексті сучасних воєнних конфліктів, технологічного прогресу та вимог до точності та уніфікації у її використанні. У наш час, з розвитком культурних, політичних та економічних зв'язків Ірану із країнами Європи, включаючи військові конфлікти на Близькому та Середньому Сході та взаємовигідну співпрацю з Росією у військово-політичній галузі, багато слів увійшли в перську мову із західних мов, що позначилося й на термінології.

Метою дослідження є встановлення особливостей словотвору перської військової термінології через структурно-семантичний аналіз термінозначень, зафіксованих у перськомовному медіа-контенті. **Об'єктом** дослідження є військова термінологія сучасної перської мови. **Предмет** дослідження становлять структурно-семантичні особливості словотвору в галузі перської військової термінології. **Матеріалом** дослідження слугували 250 військових термінів, відібраних за принципом частотності з текстів перськомовних електронних ЗМІ (AA News, BBC News, IRNA News, Mehr News).

Огляд літератури. Дослідження перської військової термінології викликає інтерес науковців не лише виключно з академічного погляду, а й у зв'язку з сучасними викликами та потребами військової сфери. Розуміння структурно-семантичних особливостей військової термінології в перській мові може мати важливе значення для військових діячів, перекладачів, дипломатів та інших фахівців, що працюють у міжнародному середовищі. Останні досягнення в галузі мовознавства, особливо у вивченні формування та перекладу військової термінології, відкривають нові перспективи для дослідження (Мельник, & Юрковська, 2021). Ці підходи надають інноваційні інструменти для глибшого розуміння процесу формування й еволюції термінології, що є важливим для подальшого розвитку цієї галузі. Специфіку формування військової термінології в давньоперській та середньоперській мовах досліджували М. Ірвані, А. Мохаммаді (Irvani, & Mohammadi, 2009) та І. Джалалі (Jalali, 2004). Проблематиці сучасної перської військової термінології й особливостям її перекладу присвячені праці таких мовознавців, як М. Джамшіді (Jamshidi, 2004), Г. Ходжати Ашрафі (Hojati Ashrafi, 2018), англійсько-перські

словники військової термінології С. А. Мірхасані (Mirhasani, 1999) і Г. Аміна, М. Хакірі (Amin, & Haghiri, 1999), персько-арабський словник військової термінології М. Агададі (Aghadadi, 2015). В Україні цю тему досліджувала Н. Акульшина (Акульшина, 2011).

Методи

Для досягнення поставленої мети використовувалися такі методи дослідження: теоретичний аналіз (опрацювання наукової літератури за темою дослідження), компонентний аналіз, структурно-семантичний аналіз (добір ілюстративного матеріалу та його групування за структурою), елементи концептуального аналізу, описовий метод.

Результати

Сучасна перська військова термінологія є результатом взаємодії різних культур на території Ірану та мовних впливів протягом його історії. У перській мові військові терміни відображають не лише військову стратегію і тактику держави, а й культурні та історичні особливості суспільства. Розвиток військової лексики в перській мові відбувався під впливом різних історичних подій і суспільно-політичних змін. Зокрема військові конфлікти, внутрішні революційні перетворення в Ірані, торгівля Ірану з країнами Європи та Росією тощо мали значний вплив на розвиток перської військової термінології. Ці події викликали не лише зміни в самій лексиці, але і стимулювали появу нових термінопозначень, які відображали нові реалії та вимоги сучасного військового життя (Khormay, 2010, p. 76).

Один із найефективніших способів збагачення військової термінології полягає в застосуванні модельного словотвору. У цьому випадку можуть використовуватися як іранські іменні напівфікси, так і дієслівні, найчастіше виражені основами теперішнього та минулого часів дієслів. За спостереженням Н. Акульшиної, найпоширенішими видами словотвору перської військової термінології є афіксальний (префіксальний і суфіксальний) і напівфіксальний способи словотвору, їхнє комбінування, а також словоскладання (Акульшина, 2012, с. 49).

Префікси в перській мові відіграють різноманітні ролі й можуть додавати термінам нові значення та семантичні відтінки. Їхній вплив на значення слова може бути суттєвим і змінюватись залежно від контексту та специфіки використання. Знання цих механізмів сприяє кращому розкриттю семантичного потенціалу мови та її можливостей у створенні нових концепцій та ідей. Аналізуючи процес словотворення в перській військовій термінології, можна виділити декілька продуктивних префіксів із різними семантико-когнітивними значеннями. Це дає можливість зрозуміти, які саме смисли, з погляду носіїв перської мови, важливі для лаконічного вираження й можуть закріплюватися у словотворчому елементі певного терміна чи поняття. Такий аналіз також допомагає визначити, який обсяг інформації передається тим чи іншим словотворчим елементом із загального потоку знань про світ (Jamshidi, 2009).

Продуктивні префікси в перській військовій термінології можуть відображати різні аспекти, включаючи час, місце, характеристики, дії тощо. Прикладом можуть бути:

- префікс [piš-] – (پیش), *досл.* "до, перед", що вказує на передній, попередній чи початковий характер об'єкта чи дії. Наприклад, цей префікс використовується в таких термінах, як [pišāhangī] – (پیشاهنگی) – "розвідка", "передовий", "передбачуваний напад"; [pišrow] – (پیشرو) – "передовий", "той, що пішов вперед", "просування", "прогресивний"; [pišmarge] – (پیشمرگه) – "передова армія", "передовий бійцівський підрозділ, що оперує в передній

лінії"; [pišāni] – (پیشانی) – "лоб", "чоло", "голова колони, яка є частою мішенню в бойових ситуаціях".

- префікс [bā-] – (با), походження якого зводять до середньоперського прийменника *abāg-apāk* ("з", "разом"). Цей префікс в основному використовується для створення якісних прикметників зі значенням "той, що має щось" або "той, кому належить щось". Префікс (با) приєднується до абстрактного іменника, зазвичай арабського чи перського походження: [bā tajrobe] – (با تجربه) – "буваллий", "досвідчений"; [bā khāter] – (با خاطر) – "відданий"; [bā enzebāt] – (با انضباط) – "дисциплінований"; [bā erāde] – (با اراده) – "вольовий". Ці прикметники можуть формувати складені термінологічні словосполучення й поняття, які використовуються у військовому дискурсі для пояснення або характеристики. Наприклад: [sarbāz-e bā enzebāt] – (سرباز با انضباط) – "дисциплінований солдат"; [afsar-e bā tajrobe] – (افسر با تجربه) – "досвідчений офіцер". Цей префікс використовується для виділення наявності певного явища у свідомості носіїв мови. У деяких випадках із цим префіксом (با) можуть також утворюватись прислівники та прикметники: [bā ihtiyāt] – (با احتیاط) – "Обережно!".

Префікс [bi-] – (بی), що має у своїй основі середньоперський префікс *abē-apē*, використовується для вираження концептуального змісту "відсутності якоїсь якості", характеристики або заперечення чогось: [bi xalabān] – (بی خلبان) – "безпілотний (літак)" (*досл.* без пілота); [bi sim] – (بی سیم) – "бездротовий (напр. рація)" (*досл.* без дроту); [bi sabāt] – (بی ثابت) – "нестійкий" (*досл.* без стабільності); [bi dud] – (بی دود) – "бездимний" (*досл.* без диму); [bi nazm] – (بی نظم) – "недисциплінований" (*досл.* без порядку); [bi erāde] – (بی اراده) – "безвольний" (*досл.* без волі); [bi harakat] – (بی حرکت) – "нерухомий" (*досл.* без руху).

Префікс [nā-] – (نا) додається до іменника і має значення "відсутності чогось": [nā āram] – (نا آرام) – "турбулентний"; [nā amn] – (نا امن) – "ненадійний", "небезпечний"; [nāpāydar] – (نا پیدار) – "перехідний", "тимчасовий"; [nā tawā] – (نا توانی) – "неспроможність", "слабкість".

Шляхом семантико-когнітивного аналізу утворення слів за допомогою префіксів у перській військовій термінології можна з'ясувати, що ці префікси використовуються для вираження відсутності певної якості чи предмета в уявленні мовців:

- префікс [bāz-] – (باز), має семантичне значення "повторного, ретельного виконання чогось": [bāzrasi] – (بازرسی) – "перевірка", "огляд"; [bāzdid-e zamin] – (بازدید زمین) – "топографічна зйомка"; [bāz namudan-e rāh] – (باز نمودن راه) – "розчистка дороги"; [bāzgašt] – (بازگشت) – "повернення отримання даних".

- префікс [ham-] – (هم), який має походження від давньоперського *hama*, що зустрічається в Бегістунському написі царя Дарія I у слові "*hamapita*", що означає "від того ж самого батька" щодо брата. Цей префікс використовується для утворення іменників і прикметників, що підкреслюють спільну приналежність: [hamātašāhangī] – (هم آتش آهنگی) – "координація вогню"; [hamxedmat] – (هم خدمت) – "однополчанин"; [hamrāhi] – (همراهی) – "супровід"; [hamrāh] – (همراه) – "той, що супроводжує". Цей префікс є засобом формування у свідомості носіїв мови маркеру певного скоординованого явища.

- префікси [qeyr] – (غیر) та [zedd] – (ضد) – зазвичай у свідомості більшості іранців мають значення "проти, анти" або "відсутності" і використовуються з ізафетом, зближуючись із відіменними прийменниками:

- префікс [qeyr] – (غیر) – [qeyr-e mosallah] – (غیر مسلح) – "неозброєний"; [qeyr-e rasmi] – (غیر رسمی) – "неофіційний";

(غيرامن) – [qeyr-e amn] – "небезпечний"; (غيرزهره) – [qeyr-e zereh] – "неброньований"; (غيرمتمركز كردن) – [qeyr-e motemarkez kardan] – "децентралізовувати"; (غيرنظامي كردن) – [qeyr-e nezāmi kardan] – "демілітаризовувати".

• префікс [zedd] – (ضد) – [zedd-e ettelā`āti] – "контррозвідка"; (ضد خمپاره انداز) – [zedd-e xompāreandāz] – "протимінометний"; (ضد موشك) – [zedd-e mušak] – "протиракетний"; (ضد زره) – [zedd-e zereh] – "броньований". Ці префікси функціонують як призма для формування у свідомості мовців певного оцінного ставлення до конкретного явища чи якості, що відображає їхню відсутність або негативне сприйняття.

Дослідження семантики цих префіксів у контексті військових термінопозначень допомагає глибше розуміти когнітивні процеси, задіяні у процесі словотворення, і специфіку їхнього сприйняття носіями мови. Цей аналіз сприяє покращенню якості перекладу військових текстів і документації, що забезпечує більш точну та ефективну комунікацію (Акульшина, 2012, с. 50).

Отже, проаналізувавши 200 одиниць перської військової термінології, ми виявили, що шляхом префіксації утворено 38 слів, що становить 15 % з усіх 250 відібраних термінів.

Серед **суфіксальних** словотвірних елементів у перській військовій термінології найбільш поширений омонімічний суфікс (ی) – (i), тобто "yā-ye masdari", який використовується для утворення іменників, або "yā-ye nesbi", який використовується для утворення прикметників: (پلکانی) – [pellekāni] – "трибуни" – від (پلکان) – [pellekān] – "сходи" + суфікс (ی) – (ی) – [rāhbordi] – "стратегічний" – від (راهبرد) – [rāhbord] – "стратегія" + суфікс (ی) – (ی).

Більшість прикметників, що утворюються у складі калькованих і напівкалькованих поєднань у перській військовій термінології, формуються за допомогою "yā-ye nesbi: (آموزشی) – [āmuzešī] – "навчальний" – від (آموزش) – [āmuzeš] – "навчання" + суфікс (ی) – (ی) – [sā`atī] – "вартовий" – від (ساعت) – [sā`at] – "годинник" + суфікс (ی) – (ی) – [soutī] – "акустичний" – від (صوت) – [sout] – "звук" + суфікс (ی) – (ی) – [e`lāmiyyeyi] – "агітаційний", від (اعلامیه) – [e`lāmiyye] – "агітація", заява + суфікс (ی) – (ی).

Суфікс (ار) – (ār) вказує на виконувану дію або особу, яка виконує цю дію: (بستار) – [bastār] – "затворник", "той, хто закриває", утворене від (بست) – [bast] – основа минулого часу (OMЧ) дієслова "закривати" (بستن) + суфікс (ار) – (ār); (راهبردار) – [rāhbordār] – "стратег, той, хто розвиває стратегію" – від (راهبرد) – [rāhbord] – "стратегія" + суфікс (ار) – (ār).

Проаналізувавши 250 лексичних одиниць, ми встановили, що за допомогою суфіксального способу словотвору утворено 20 слів, що складає 8 % з усіх представлених термінів.

Вивчення взаємодії афіксів і основної словотвірної частини терміну в перській мові є ключовим напрямом лінгвістичних досліджень, оскільки воно сприяє не лише глибшому розумінню мови, а й виявленню впливу культурних і соціальних аспектів. Для моделі **напівафіксального** утворення термінів у перській мові характерно використання як іменних, так і дієслівних напівафіксів. **Іменні напівафікси** – це іменники, які втратили свою самостійність і перетворилися на словотвірні компоненти. Ця особливість визначає основні аспекти утворення нових термінів у військовій термінології, відображаючи мовні й культурні контексти перської мови. Прикладом таких словотвірних елементів служить (گاه) – [gāh], що має значення "місце": термін (ایستگاه) – [istgāh] – "місце

розташування", "термінал", утворений унаслідок розширення значення слова "зупинка", яке, так само, з'явилося в результаті поєднання основи теперішнього часу (далі ОТЧ) дієслова (ایستادن) – [istādan] – "стояти" + напівафікс (گاه) – [pāyghāh] – "військова база", утворене від ОТЧ дієслова (پایستن) – [pāyestan] – "зберігатись", "тривати довго" + напівафікс (گاه) – [ordugāh] – "табір", утворене від (اردو) – [ordu] – "військо", "армія" + напівафікс (گاه) (Акульшина, 2012, с. 51).

Однак **дієслівні напівафікси** отримали значно ширше застосування у словотворенні військових термінів: (باران گیر) – [bārān-gir] – "плащ-дошовик" – від (باران) – [bārān] – "дощ" + (گیر) – [gir] – ОТЧ дієслова (گرفتن) – [gereftan] – "брати", "приймати"; (سرعت نگار) – [sor`at-negār] – "тахограф", "тахометр" – від (سرعت) – [sor`at] – "швидкість" + (نگار) – [negār] – ОТЧ дієслова (نگاشتن) – [negāstan] – "записувати"; (سرعت یاب) – [sor`at-yāb] – "снідометр" (прилад вимірювання швидкості) – від (سرعت) – [sor`at] – "швидкість" + (یاب) – [yāb] – ОТЧ дієслова (یافتن) – [yāftan] – "знаходити".

Одним із найпоширеніших елементів є [puš] (پوش) – ОТЧ дієслова (پوشیدن) – [pušidan] – "надягати", "покривати"; (برپوش) – [barpuš] – верхня частина військової форми – від (بر) – [bar] – "поперек", "груди" + (پوش) – [puš] – "надягати"; (سان پوش) – [sān-puš] – "френч" або "військова туніка", здебільшого парадна – від (سان) – [sān] – "парад", "огляд" + (پوش) – [puš] – "надягати"; (ساق پوش) – [sāq-puš] – "гетри", "онучі" – від (ساق) – [sāq] – "нога", "гомілка" + (پوش) – [puš] – "надягати".

Кількість термінів, утворених шляхом напівафіксації, склала 46 слів (тобто 18,4 % з усього проаналізованого матеріалу).

Частина військової лексики утворена комбінуванням способів словотвору – одночасно з використанням афіксів і напівафіксів, наприклад: (تندخیزی) – [tondxizi] – "бойова повітряна тривога, що супроводжується швидким підйомом винищувачів в небо" – від (تند) – [tond] – "швидкий", "квапливий" + (خیزی) – [xizi] – ОТЧ дієслова (خاستن) – [xāstan] – "вставати", "підніматися" + суфікс (ی) – [kārgozini] – "відділ кадрів" – від (کار) – [kār] – "робота" + (گزین) – [gozin] – ОТЧ дієслова (گزیدن) – [gozidan] – "вибирати", "віддавати перевагу" + суфікс (ی) – (ی).

Також часто зустрічаються складні терміни, які утворені способом **словоскладання** й об'єднують декілька слів у одне найменування. Такі мовні одиниці часто представлені копулятивами, тобто їхні складові частини мають рівноцінне значення: (رزم نامه) – [razmnāme] – "сценарій бойових дій" – від (رزم) – [razm] – "бій" + (نامه) – [nāme] – "лист"; (تیرنشان) – [tirnešan] – "мішень", "ціль" – від (تیر) – [tir] – "постріл" + (نشان) – [nešan] – "мітка". Наприклад, слово (نیرو) – [niru] – "сила" використовується у значенні "потужності або енергії військового знаряддя чи дії" й у сполученні з іншими словами утворює значну частину військових термінів. Наприклад: (نیروی هوایی) – [niru-ye havāyi] – "повітряні сили", "авіація"; (نیروی زمینی) – [niru-ye zamini] – "наземні сили", "армія"; (نیروی دریایی) – [niru-ye daryāyi] – "морські сили, військовий флот"; (نیروی مخابراتی) – [niru-ye moxāberāti] – "військовий зв'язок, комунікації"; (نیروی انفجادی) – [niru-ye enferādi] – "індивідуальні сили", "окремі військові підрозділи" тощо.

Кількість термінів, утворених шляхом словоскладання, у проаналізованому матеріалі найбільша – 63 одиниці, що складає 25 % від усього проаналізованого матеріалу. Отже, унаслідок здійсненого аналізу було встановлено, що найчастотнішим способом творення військових термінів, які зустрічаються в сучасних перськомовних ЗМІ,

постає словоскладання – 63 одиниці (25 %); на другій позиції за частотністю перебувають терміни, утворені шляхом афіксації (префіксації та суфіксації, разом – 58 одиниць або 23 %); далі за спадом частот у нашій класифікації розташовуються терміни, утворені способом напівафіксації – 46 одиниць (18,4 %) і шляхом комбінування різних способів словотвору – 24 одиниці (9,6 %) (рис. 1). Решта 24 % термінів віднесено до групи "інше", які не утворені вищевказаними способами, а є

переважно калькуваннями з англійської й арабської мов або гібридними утвореннями, одним з елементів яких є запозичення, до яких додано афікс або напівафікс перського походження, напр.: (بمبافکن) – [bombaḥkan] – "бомбардувальник", (بمبگیر) – [bombgir] – "бомботримач" (на літаку), (مینگذاری) – [mingozāri] – "мінування", (ناوشکن) – [nāvšekan] – "ескадрений міноносець", (ناوگان) – [nāvgān] – "флот" тощо.

У дослідженні розвитку військової термінології перської мови важливе місце варто приділити аналізу іншомовних запозичень, які відображають динаміку культурних, соціальних та історичних зв'язків Ірану з іншими народами і країнами. Якщо говорити про наш матеріал загалом, то запозичення становлять найбільшу частину опрацьованої лексики – 118 термінів (47 % від 250 відібраних військових термінів).

Значну частку військової термінології складають лексичні запозичення військової термінології з англійської мови, що передаються за допомогою транслітерації: (بمب) – [bobm] – "бомба"; (تانک) – [tānk] – "танк"; (رادار) – [rādār] – "радар"; (مین) – [min] – "міна" тощо. Багато англійських слів також використовуються у сфері зв'язку, радіоелектронної боротьби й розвідки: (بلاک) – [blāk] – "блок"; (کود) – [kod] – "код"; (فریکانس) – [frikāns] – "частота"; (سویچ) – [svič] – "перемикач"; (جنراتور) – [jenerātur] – "генератор"; (پیلوت) – [pilut] – "пілот"; (مودولاتور) – [modulātur] – "модулятор"; (باطری) – [bātri] – "акумулятор", "батарея"; (اکومولاتور) – [akumulātor] – "акумулятор" тощо. А також багато англійських військових термінів у галузі артилерії: (راکت) – [rāket] – "ракета"; (انجن) – [enjen] – "двигун"; (لايزر) – [lāyzer] – "лазер" тощо; зброї масового знищення: (تروٹیل) – [trotil] – "тротил"; (ازوتوپ) – [ezotop] – "ізотоп"; (اتوم) – [atom] – "атом"; (بیالوژیک) – [biāložik] – "біологічний"; (دیتوناتور) – [ditonātor] – "детонатор" тощо.

Іншою великою групою запозичень є арабська лексика. Військові терміни, запозичені з арабської мови, відображають багатовікову історію взаємодії між перським та арабським світами, а також вплив ісламської культури на військову сферу. Наприклад, (مدافع) – [modāfe] – "захисник", "оборонець"; (هجوم) – [hojum] – "напад", "атака"; (نظامی) – [nezāmi] – "військовий"; (سلاح) – [selāh] – "зброя"; (تہاجم) – [tahājom] – "вторгнення"; (استحکامات) – [estehkāmāt] – "укріплення", "фортифікація"; (تسلحات) – [taslihāt] – "боеприпаси", "спорядження"; (خدمات نظامی) – [xadamāt-e nezāmi] – "військова служба"; (ترکیب نظامی) – [tarkib-e

pezāmi] – "формування/ формація/ військова група"; (معاهده صلح) – [mo'āhede-ye solh] – "мирна угода"; (مفقودالاشتر) – [mafqudolasar] – "зниклий безвісти" тощо. Загальна кількість запозичень з інших мов складає 118 термінів (47 % від 250 відібраних військових термінів), найбільшу частину з них налічують арабізми. У вищевказаній діаграмі ми врахували лише ті з них, що виступали у складі термінів, утворених шляхом гібридизації.

Дискусія і висновки

Військова термінологія, як одна з найбільших складових військової лексики, визначає поняття, безпосередньо пов'язані з військовою справою, і становить важливий об'єкт дослідження з огляду на сучасні геополітичні перетворення у світі. Словотворчі процеси відіграють помітну роль у формуванні термінології, а їхній аналіз унаочнює специфіку сприйняття світу й культурно-історичний досвід народу. Різноманітні афікси, їхнє походження та використання є важливим об'єктом досліджень у іранській лінгвістиці. Вивчення семантико-когнітивних аспектів дериваційних елементів відкриває широкі можливості для концептуальної інтерпретації різних фрагментів дійсності. Аналіз термінології у військовій сфері дозволяє розглядати процеси передачі знань через призму професійного сприйняття світу носіями перської мови.

Словотворення, яке поєднує внутрішні процеси та взаємодію з іншими мовами, є важливим розділом мовознавства. Дериваційні механізми відображають особливості культурного сприйняття й уявлень народу, відбиваючи його світогляд у мовній формі. Тобто словотвір не лише відтворює мовний арсенал певного народу, але й відображає його історію, соціокультурний контекст і ментальність.

Отже, у ході аналізу 250 військових термінів, відібраних за принципом частотності вживання з текстів перськомовних ЗМІ, було виявлено, що способом словоскладання утворено 63 терміни (25 %); 58 термінів

(23 %) утворені шляхом афіксації, із яких 38 термінів (15 %) – шляхом префіксації і 20 термінів (8 %) – шляхом суфіксації; 46 термінів (18,4 %) утворені шляхом напів-афіксації; 24 терміни (9,6 %) – за допомогою комбінації різних способів словотвору. Решта 24 % віднесені до групи "Інше", до якої ввійшли терміни, створені способом калькування з англійської й арабської мов, або такі, що були зафіксовані у складі гібридних утворень (рис. 1). Такий розподіл свідчить насамперед про складність і своєрідність формування перської військової термінології. Усі зафіксовані способи словотвору перської військової термінології за спадом частот можна представити так: словоскладання, афіксація, напів-афіксація та комбінування різних способів. Отже, модельне словотворення залишається найпоширенішою практикою формування перської військової термінології. Хоча в цілому загальна кількість усіх запозичень значна – 118 термінів (47 % від загальної кількості проаналізованих 250 одиниць), проте спостереження за використанням іншомовних еквівалентів свідчать про тенденцію до їхнього зменшення. Серед іншомовних запозичень у перській військової термінології переважають арабізми й англіцизми, а також гібридні утворення.

Результати здійсненого дослідження можуть сприяти поліпшенню перекладу військових термінів і забезпеченню належного розуміння подій в умовах воєнного конфлікту. Вони можуть використовуватись під час підготовки студентів-філологів, зокрема військових перекладачів, для укладання відповідних навчальних матеріалів.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у визначенні особливостей функціонування й перекладу перської військової термінології українською на матеріалі перськомовних військово-наукових і військово-технічних текстів.

Внесок авторів: Богдан Грицайло – збір емпіричних даних і їхня валідація; емпіричне дослідження; написання – оригінальна чернетка; Ірина Левчин – концептуалізація; методологія; написання – перегляд і редагування.

Список використаних джерел

- Акульшина, Н. Т. (2012). Загальна характеристика способів словотворення сучасної перської військової термінології. *Studia Linguistica*, 6, ч. 1, 47–53. https://studia-linguistica.knu.ua/wp-content/uploads/files/vol_all6_1.pdf
- Акульшина, Н. Т. (2011). *Основи військового перекладу (перська мова)*. Логос.
- Мельник, П. П., & Юрковська, М. М. (2021). Визначення поняття військової лексики та підходи до її вивчення. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*, 13, т. 2, 137–141. <https://vestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/11258>
- Амин, غفار. حقیری، مصطفی، محمودی، اسماعیل. (1999). *فرهنگ لغات و اصطلاحات نظامی*. تهران: موسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی: موسسه فرهنگی انتشاراتی فروزان.
- فرهنگ+لغات+و+اصطلاحات+نظامی
<https://eliteraturebook.com/books/pdf/18120/>

Iryna LEVCHYN, PhD (Philol.), Assist.
ORCID ID: 0000-0002-4371-106X
e-mail: i.levchyn@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Bohdan HRYTSAILO, Master of Arts
ORCID ID: 0009-0002-7795-1595
e-mail: hrritsaylobohdan@gmail.com
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

STRUCTURAL-SEMANTIC FEATURES OF MODERN PERSIAN MILITARY TERMINOLOGY

Background. *Military terminology in the modern era is characterized by constant changes and updating of military concepts in the context of modern military conflicts, technological progress and requirements for accuracy and standardization of the use of terminology. In Iran, military vocabulary permeates the airwaves of radio and television, appears on the pages of print media, and is becoming more and more commonplace on the Internet. The limited number of scientific works in Ukraine devoted to the word formation of the Persian military terminology and the peculiarities of its translation and functioning determines the relevance and novelty of this investigation, the purpose of which is to establish the specificity of the word formation of the Persian military terminology through the structural-semantic analyses of the terms recorded in Persian-language media*

- آقادی، میثم. (2015). *فرهنگ اصطلاحات نظامی نوین فارسی – عربی*. اصفهان: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان.
- ایروانی، محمدرضا. محمدی، عبدالرضا. (2010). واژه سازی و واژه گزینی نظامی در زبان فارسی باستان و میانه. مدیریت نظامی. شماره ۹۲. ص: ۱۴۵-۱۸۰.
- <https://ensani.ir/file/download/article/20120329150054-5028-14.pdf>
- جلالی، ایرج. (2004). القاب و مناصب نظامی در عصر ساسانیان. رشد آموزش تاریخ زمستان ۱۳۸۳ - شماره ۱۷. ص: ۲۳-۱۷.
- <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/198565>
- جمشیدی، محمدحسین. (2004). مبانی و تاریخ اندیشه نظامی در ایران. تهران: بسیج منطقه ۳.
- حجتی اشرفی، غلامرضا. (2018). مجموعه کامل قوانین و مقررات نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران. تهران: انتشارات گنج دانش.
- خرمایی، علیرضا. (2008). اصول ساختار و واژه سازی و واژه های نوساخته عمومی. مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد (علمی – پژوهشی). دوره ۴۱، شماره ۱۶۰. ص: ۷۵-۹۴.
- https://jm.um.ac.ir/article_31856.html
- میرحسینی، سیداکبر. (1999). *فرهنگ لغات و اصطلاحات نظامی*. تهران: فروزان.
- فرهنگ+لغات+و+اصطلاحات+نظامی
<https://eliteraturebook.com/books/view/18120/>
- Джерела ілюстративного матеріалу**
AA News. <https://www.aa.com.tr/fa/>
BBC News. <https://www.bbc.com/persian/>
IRNA News. <https://www.irna.ir/>
Mehr News. <https://www.mehrnews.com/news/>

References

- Aghadadi, M. (2015). *Dictionary of modern Persian-Arabic military terms* [in Persian].
- Akulshyna, N. T. (2012). General characteristics of word formation methods of modern Persian military terminology. *Studia Linguistica*, vol. 6, 1, 47–53 [in Ukrainian]. https://studia-linguistica.knu.ua/wp-content/uploads/files/vol_all6_1.pdf
- Akulshyna, N. T. (2011). *Basics of military translation (Persian language)*. Logos [in Ukrainian].
- Amin, Gh., & Haghighi, M., & Mahmudi, E. (1999). *Dictionary of military words and terms*. Faruzān [in Persian]. <https://eliteraturebook.com/books/pdf/18120/فرهنگ+لغات+و+اصطلاحات+نظامی>
- Hojati Ashrafi, Gh. (2018). *The complete set of laws and regulations of the armed forces of the Islamic Republic of Iran*. Ganj-e Dāneš [in Persian].
- Irvani, M., & Mohammadi, A. (2010). Word formation and military word selection in ancient and middle Persian language. *Military Management*, vol. 92, 145–180. [in Persian]. <https://ensani.ir/file/download/article/20120329150054-5028-14.pdf>
- Jalali, I. (2004). Titles and military positions in the Sasanian era. *The growth of history education*, 17, 17–23 [in Persian]. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/198565>
- Jamshidi, M. (2004). *Basics and history of military thought in Iran*. Basij manteq-ye 3 [in Persian].
- Khormayi, A. (2008). Structural principles of word formation and general newly formed words. *Journal of Faculty of Literature and Human Sciences of Ferdowsi University of Mashhad (scientific-research)*, vol. 41, 160, 75–94 [in Persian]. https://jm.um.ac.ir/article_31856.html
- Melnyk, P. P., & Yurkovska, M. M. (2021). Definition of the concept of military vocabulary and approaches to its study. *Bulletin of the Student Scientific Society of Vasyl Stus Donetsk National University*, vol. 13, 2, 137–141 [in Ukrainian]. <https://vestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/11258>
- Mirhasani, S. A. (1999). *Dictionary of military words and terms*. Foruzān [in Persian]. <https://eliteraturebook.com/books/view/18120/فرهنگ+لغات+و+اصطلاحات+نظامی>
- Sources**
AA News. Anadolu Agency (AA) [in Persian]. <https://www.aa.com.tr/fa/>
BBC News [in Persian]. <https://www.bbc.com/persian/>
IRNA News. The Islamic Republic News Agency [in Persian]. <https://www.irna.ir/>
Mehr News Agency [in Persian]. <https://www.mehrnews.com/news/>

Отримано редакцією журналу / Received: 21.06.24

Прорецензовано / Revised: 09.09.24

Схвалено до друку / Accepted: 26.11.24

discourse. The main objective of the study is to establish the most common ways of word formation of Persian military terms functioning in the texts of electronic Persian-language media, and to determine the percentage of their frequency.

M e t h o d s . *The following research methods were used: theoretical analysis (examination of scientific literature on the topic of research), component analysis, structural-semantic analysis (selection of illustrative material and its grouping by structure), elements of conceptual analysis, descriptive method.*

R e s u l t s . *During the analysis of 250 military terms, the main ways of wording Persian military terminology, which were most often found in Persian-language mass media texts, were highlighted. Based on the results of the analysis, a diagram was developed according to the frequency of functioning of word formation methods.*

C o n c l u s i o n s . *The main methods of word formation of the modern Persian military terminology are: affixation (prefixation and suffixation), semi-affixation, word formation and a combination of methods. Borrowings, in particular Arabisms and Anglicisms, take a significant share. According to the results of the developed diagram, word formation and affixation were found to be the most frequent ways of word formation of Persian military terminology in Persian-language mass media texts.*

K e y w o r d s : *the Persian language, military terminology, term, word formation, mass media, borrowing.*

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; або в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.